

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Г.Д. Антонюк

Національний університет “Львівська політехніка”

ВАСИЛІАНСЬКІ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ XVII – XVIII СТ

© Антонюк Г.Д., 2002

Розглянуті соціально-історичні передумови становлення і розвитку шкільної освіти в Україні XVII – XVIII ст., показано місце василіанських (греко-католицьких) шкіл у цій системі. Василіанська система шкільної освіти у всі періоди свого існування була нерозривно пов'язана з західноєвропейською культурою, сприяла засвоєнню надбань європейських народів у східнослов'янському середовищі.

Im vorliegenden Artikel werden die sozial-historischen Voraussetzungen des Entstehens und der Entwicklung des Schulsystems in der Ukraine des XVII.-XVIII. Jahrhunderts, sowie die Stelle der griechisch-katholischen Schulen in diesem System untersucht. Die basilianischen (griechisch-katholischen) Schulen waren in ihrer ganzen Geschichte mit westeuropäischen Kultur eng verbunden, sie fördern die Aufnahme von Leistungen der europäischen Völker in den ostslavischen Kulturrahmen.

Освіта як основа духовної культури суспільства перебуває у тісному зв'язку з його економічним і соціальним розвитком. Її рівень залежить насамперед від потреб суспільства в освічених людях у сфері економіки, політики, ідеології. Водночас освіта відображає досягнення культури, традиції, нові явища в духовному житті, зумовлені соціально-економічними змінами.

В епоху середньовіччя завдання школи зводилось переважно до утвердження релігійного світогляду, проповідування християнських етичних норм. У другій половині XVI ст. під впливом соціально-економічних факторів освіта в Україні розширила свій зміст. У суспільстві все більше відчувалась потреба в освічених на рівні свого часу людях, яких не могли підготувати наявні школи. Виникла необхідність створення певної системи освіти, розширення програм за рахунок предметів, які викладали у західно-європейських школах, організації вищої школи [1].

Значне місце відводила школі в духовному житті тодішньої Речі Посполитої католицька церква. Школу розглядали як один з дієвих чинників у зміцненні віри. У середині XVI ст. у Речі Посполитій починають організовувати свої школи єзуїти (члени ордену Societas Jesu) [2]. В організації шкільної освіти члени товариства Ісуса опирались на систему засновника ордену Ігнатія Лойоли, інструкцію “Навчально-виховний план”, а також на досягнення ренесансної і гуманістичної педагогіки. Ці школи давали добрі знання латинської та грецької мов, творів античних авторів. У них викладали природничо-наукові дисципліни, але, в основному, освіта мала гуманітарне спрямування. Для української школи значення єзуїтської системи полягало в тому, що, як зазначає К. Харлампович, орден Ісуса

своєю появою у країні і створенням шкіл підняв рівень викладання в католицьких навчальних закладах, сприяв тому, що православні, протестанти, греко-католики, віросповідники інших конфесій підтягували свої школи до належного рівня [3].

Значну роль у поширенні освіти починають відігравати в цей час католицькі (уніатські) школи, які виникають у перших десятиліттях XVII ст. Організацією цих шкіл займався василіянський чернечий чин. Зреформований після унії 1596 р. чин св. Василя Великого піклувався про збільшення кількості своїх членів і розширював схему впливу шляхом виховання і освіти. Головна мета, до якої повинна прагнути діяльність Чину, – це зміцнення уніатської церкви. Для здійснення цих задумів необхідно було спершу підвищити освітній рівень василіянського чернецтва [4].

Питання освіти і шкільної справи стали предметом опіки митрополита Йосифа Рутського. Вже у перші десятиліття XVII ст. він заснував у Вільно василіянську школу при Троїцькому монастирі, а надалі дав можливість василіянам самим розвивати свої школи [5]. Найплідніший період василіянського шкільництва пов'язаний з діяльністю Польської Комісії народної освіти (1772 – 1795). В освітній і виховній діяльності чину в згаданий період виділяється чотири напрямки: елементарні парафіяльні школи, колегії або публічні школи, семінарії для уніатського клиру і власне навчання чину для підготовки ченців.

Перші василіянські школи засновувались переважно при новіціатах. У цих школах навчалися і виховувались молоді люди, які готувались прийняти чернечий сан. Зміст науки в цих школах полягав у знайомстві з церковними обрядами й церемоніями, вивченні латинської мови. Поступово василіяни почали відкривати свої школи при інших монастирях, не лише для ченців-новіціатів, а й для світської молоді. Вищих публічних шкіл у XVII ст. і навіть на початку XVIII ст. василіяни ще не вели і були змушені посилати кращих своїх вихованців на навчання в єзуїтські колегії та папські алюмнати [6].

31 березня 1613 р. митрополит Й. Рутський домігся у короля Зигмунда III привілею, згідно з яким віленським троїцьким ченцям було дозволено очолювати освіту в руському народі. Тим самим привілеєм король зрівняв права уніатських (василіянських) шкіл з католицькими [7]. Це дало можливість василіянам організовувати школи з грецькою, латинською, церковнослов'янською, руською і польською мовами навчання. 1615 р. канцелярія папи Павла V видала привілей, згідно з яким василіянські школи були зрівняні з єзуїтськими [8].

Заслугове на увагу організація шкіл і програма навчання василіянського чину. Хоча, як зазначає К. Харлампович, “про внутрішню організацію уніатських шкіл даного періоду збереглося дуже небагато відомостей, але на основі ставлення до них єзуїтів, можна стверджувати про їх подібність з єзуїтськими колегіями і в правилах дисципліни, і в характері взаємостосунків викладачів і вихованців, і в програмі й методах навчання, і, нарешті, в деяких підручниках” [9]. У XVIII ст. василіяни вели 43 публічних школи, навчання всередині чину і духовні семінарії [10].

Порівняно з іншими школами, що діяли на той час на українських землях, василіянська система освіти посідала важливе місце. Щоб дати освіту василіянам, вести школи і займатися іншою діяльністю (зокрема видавничою і бібліотечною), чин св. Василя Великого повинен був стояти на рівні вимог часу. Зреформованій діяльності чину необхідною була книга. Реформа Й. Рутського з'європеїзувала чин, відкрила йому дорогу до друкування книг польською і латинською мовами, а в пізніші часи також французькою, німецькою, італійською [11].

Ченці-василіяни організували друкарні, найвідоміші з них – шість друкрень у Вільнюсі, Супраслі, Почасві, Уневі, Львові та Мінську. Завдяки плідній праці друкарських видавництв у Вільнюсі, Почасві, Супраслі василіянський чин посідав важливе місце серед найсильніших орденів на території Речі Посполитої, що займалися видавничою діяльністю. Починаючи з 1628 р. і до кінця XVIII ст. василіянські друкарні видали понад 1300 книг польською, латинською, церковнослов'янською мовами [12].

У василіянському чині книга була тією ланкою, що поєднувала цінності західної, польської і східної культур. Василіяни видавали насамперед релігійну літературу, оскільки вона користувалась найбільшою популярністю. У період Просвітництва василіянські друкарні видавали художню літературу, робили переклади французьких, англійських, а також російських та німецьких творів. Наукові праці у XVII ст. публікували переважно латинською мовою, а вже у XVIII ст. видаються у василіянських друкарнях книги польською мовою, здійснюються переклади церковнослов'янською. Двомовні шкільні підручники (польською і церковнослов'янською) сприяли розвиткові освіти серед молоді, яка навчалась у василіянських школах.

Значну увагу приділяли василіяни організації бібліотек, відводили їм належне місце у науковій та видавничій справі. До василіянського чину книга вносила новий зміст релігійної та світської західної культури. Багатогранна діяльність василіянського чину вимагала різноманітних джерел. Часто василіяни зверталися за допомогою до єзуїтів, використовували праці, написані і видані ченцями цього ордену. Такі твори були необхідними у місійній, педагогічній, освітній праці. Починаючи з XVII ст., на потреби освіти й виховання молоді використовується література світського змісту, яку видавали різні друкарські осередки.

Чин св. Василя Великого, розуміючи значення унійної ідеї, розширював душпастирську, освітньо-виховну і видавничу діяльність. Василіяни продовжили розпочате у XVII ст. зближення культурних надбань західних і східних народів. У цьому процесі вони взяли на себе роль посередника між культурами західною, польською і східнослов'янською. Саме тому треба розглядати діяльність чину св. Василя Великого передусім як культурологічне явище, хоча сам зреформований чин постав із-за релігійно-політичних умов. Саме чин василіян став на захист української самобутності, особливо в періоди поділів Польщі, зокрема в тій частині України, яка опинилася під владою Російської імперії. Вплив унії і літератури, яка виникла протягом двох століть діяльності чину св. Василя Великого, залишила в історії східнослов'янських народів глибокий слід. Василіяни мали безперечні заслуги у розвитку культури українського народу як релігійної, так і світської, збагачували цю культуру західноєвропейським здобутками, зробили значний внесок у справу освіти і виховання.

1. Дзюба Е.Н. *Просвещение на Украине и его роль в укреплении связей украинского народа с русским и белорусским. (Вторая половина XVI – первая половина XVII в.).* – К.: Наук. думка, 1987. – С. 3 – 19. 2. Харламович К. *Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви.* – Казань, 1898. – С. 82 – 98. 3. Там само. – С. 111 – 118. 4. Коялович М. *История базилианского ордена // Христианское чтение. СПб. 1864. № 1.* – С. 11 – 75. 5. Харламович К. Там само. – С. 451 – 464. 6. *Lukaszewicz J. Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794. Poznań, 1849. – T. 1. – S. 354.* 7. Там само. – С. 499. 8. *Pidlypczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu. – Warszawa-Wrocław. – PWN. 1986. –*

S. 32. 9. Харлампович К. Там само. – С. 517. 10. Pidłypczak-Majerowicz M. Ibid. – S. 266. 11. Wojnar M. *Basilian scholars and Publishing houses (XVII – XVIII) // Analecta ordinis Sancti Basilii Magni. Romae. 1974. – Vol. IX. – P. 64 – 94.* 12. Pidłypczak-Majerowicz M. Ibid. – S. 266 – 268.

С.І. Власенко

Українська академія друкарства

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

© Власенко С.І., 2002

Рольові ігри є ефективним методом вдосконалення розмовної мови. Їх використання сприяє залученню студентів до середовища спілкування, дає свободу вибору мовної поведінки, стимулює бажання студентів говорити від себе, допомагає виявленню творчих здібностей, розкриває резерви особистості.

Role and business plays are effective methods of mastering conversational language. Their use makes it possible to involve students into the process of communication. Individual approach, freedom of language behavior stimulate the students desire to speak, enable them to express their individuality and help to develop students creative abilities.

Важливе значення для реалізації особистісної організації навчання, як засобу самовираження студентів, мають різноманітні рольові ігри.

Контроль викладача за проходженням рольової гри ділить цей вид діяльності на такі групи:

- виконання вивчених напам'ять діалогів;
- тренування мовних моделей, приклад яких поданий у контексті;
- складання студентами діалогів на основі реплік, запропонованих викладачем;
- власне рольова гра;
- імпровізація.

Усі ці види рольової гри відрізняються ступенем контролю викладача і творчості студентів, отже, при виконанні вивчених напам'ять діалогів, контроль викладача є максимальним, а творчість студентів – мінімальною. І навпаки, під час імпровізації викладач майже не контролює діяльність студентів, які мають можливість використовувати весь свій творчий потенціал. Вважається, що діалоги, які базуються на основі реплік, запропонованих викладачем, є тим видом рольової гри, де вона стає достатньо творчою стосовно використання розмовної лексики.

Під час рольової гри викладач контролює не лише ситуацію та ролі студентів у ній, але надає можливість студентам самим створювати розмову.

Методика проведення діалогів, що базуються на репліках: викладач роздає студентам репліки, надруковані або написані від руки на окремих картках. Це надає розмові спонтанності, яка існує у реальному житті. Кожний студент повинен вислухати партнера перед формулюванням своєї відповіді. З іншого боку, репліки допомагають передбачити, що скаже співрозмовник, і підготувати можливий варіант своєї відповіді.